ปาฐกถาธรรม

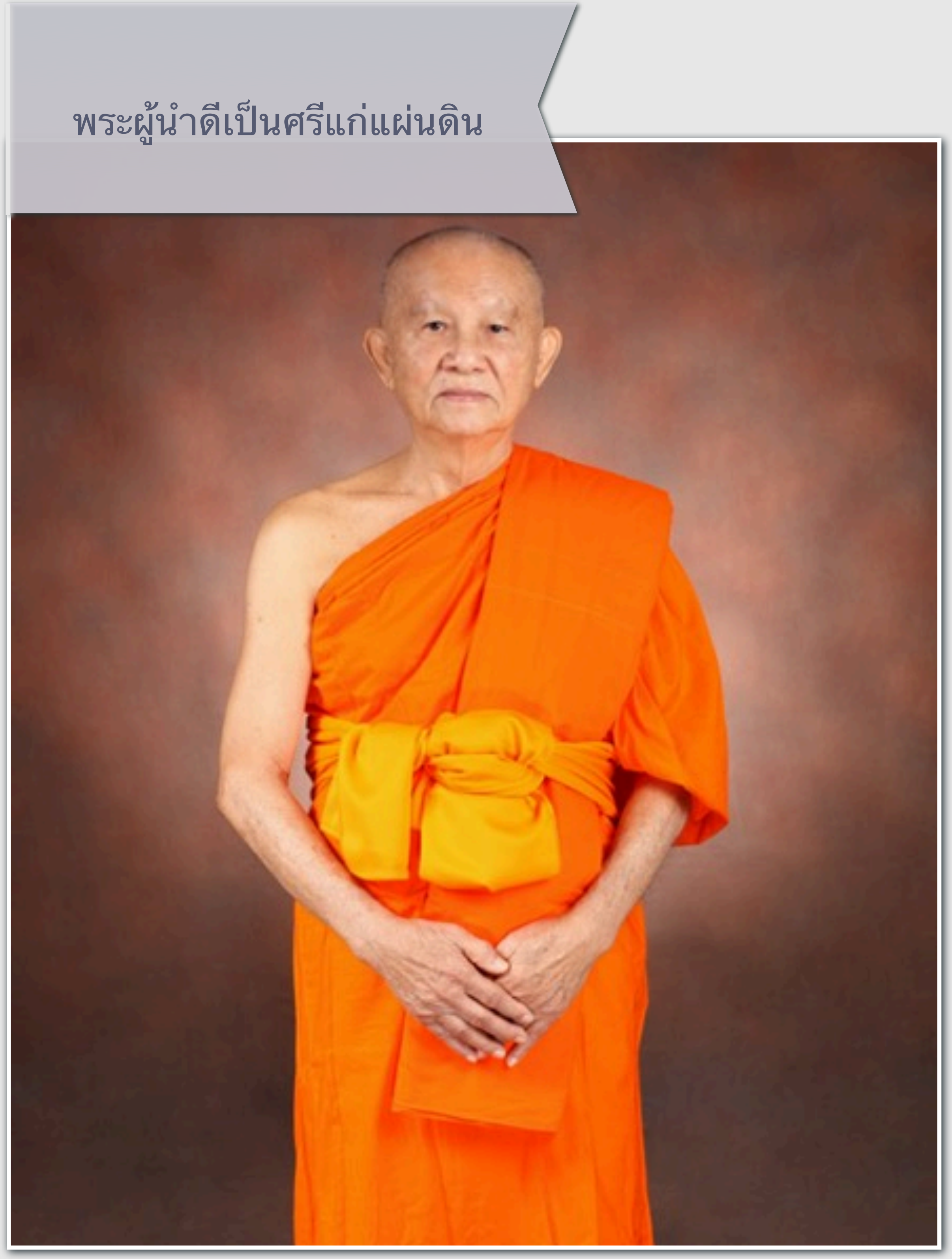

พระผู้นำดีเป็นศรีแก่แผ่นดิน

พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงฺคโล)

ปาฐกถาธรรม

พระผู้นำดีเป็นศรีแก่แผ่นดิน

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
กรมประชาสัมพันธ์
วันอาทิตย์ที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ เวลา ๘.๐๐ น.

ปาฐกถาธรรม โดย พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงฺคโล)

พระผู้นำดีเป็นศรีแก่แผ่นดิน

เจริญสุข / เจริญพร ญาติโยมสาธุชนผู้ฟังทุกท่าน

วันนี้อาตมภาพก็ได้มาพบกับท่านผู้ฟังอีก ในรายการปาฐกถาธรรม ในวันอาทิตย์สัปดาห์ที่ ๓ ของเดือน

ระยะนี้อยู่ในระหว่างการดำเนิน "โครงการการปาฐกถาธรรม เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗" อาตมภาพจึงจะกล่าวถึงเรื่อง "พระผู้นำดีเป็นศรีแก่แผ่นดิน" พอเป็นคุณเครื่องเพิ่มพูนปัญญาบารมีแก่ผู้สนใจศึกษาสัมมาปฏิบัติ ตามสมควรแก่เวลาสืบไป

ประเทศไทยเรานั้นนับว่าโชคดีที่เรามี พระผู้นำที่ดีเป็นศรีแก่แผ่นดิน คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ทรงสามารถนำประเทศชาติไทยเราฟันฝ่าอุปสรรค คือความยากจน และความทุกข์ เดือดร้อนของพสกนิกร และปัญหาต่างๆ ทั้งด้านสังคม ด้านการเมือง และทั้งด้านการต่างประเทศ ให้ผ่านพ้นไปด้วยดี ได้ถึงความเจริญและสันติสุขตลอดมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ ก็เพราะพระบารมีของทั้งสองพระองค์ ทรงเป็นพระประมุข คือพระผู้นำผู้ยิ่งด้วยสิริมิ่งมงคลของประเทศชาติและปวงชนชาวไทย ทรงเป็นศรีสง่าแก่แผ่นดิน ทรงแผ่พระบารมี พระเกียรติยศ ปรากฏ ก้องฟ้า ก้องแผ่นดิน เป็นที่ยอมรับนับถือ ชื่นชมยินดี เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาสาธุชนทั้งหลายไปทั่วทั้งโลก

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นั้น ทรงเป็นยิ่งกว่ามหาราชินี คือทรงเป็นพระราชินีที่เสียสละกำลังพระวรกาย และทรงทุ่มเทพระราชหฤทัยในการทรงงานอย่างหนัก เพื่อประชาชน ทรงห่วงใยพสกนิกรทุกหมู่เหล่า ประดุจดังมารดาห่วงใยบุตรในสายโลหิต ดังพระราชเสาวนีย์ของพระองค์ท่านที่ว่า ... "สิ่งใดทำให้ประชาชนมีความสุข สิ่งนั้นก็ทำให้ข้าพเจ้ามีความสุขด้วย" ...

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานความอนุเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่เหล่าพสกนิกรไทยทุกหมู่เหล่าเสมอมา จากการที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงทุ่มเทกำลังพระวรกายและกำลังพระทัยโดยมิได้ทรงเห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ในการทะนุบำรุงชาวไทยให้อยู่ดีกินดี โลกจึงนิยมยกย่องและสรรเสริญพระเกียรติคุณของพระองค์ให้ปรากฏ

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญ เซเรส เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๒๒ ณ

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ได้กล่าวประกาศสดุดีพระเกียรติคุณของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีใจความโดยสรุปว่า..... "ทรงทุ่มเทอุทิศทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นกำลังพระวรกาย หรือกำลังพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อชาวไทยผู้ยากไร้ ทรงกำหนดและส่งเสริมโครงการต่างๆ ในระดับหมู่บ้านตามชนบทเพื่อช่วยให้สตรีชนบทสามารถช่วยเหลือครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตลอดจนมีรายได้ของตนเองที่เพิ่มขึ้นด้วย ทรงพระกรุณาช่วยเหลือองค์กรการกุศลต่างๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ร้อนแก่ประชาชน ทรงส่งเสริมความนิยมในศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติ และทรงพยายามให้บรรดาเกษตรกรได้เป็นเจ้าของที่ดินอย่างทั่วถึง" ...

เป็นที่ทราบกันดีว่า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงมีพระเมตตาต่อพสกนิกรผู้ยากไร้และไม่มีอาชีพทำกิน พระองค์ท่านทรงเพียรพยายามอย่างยิ่งในการพระราชทานความช่วยเหลือในทุกเรื่อง พระราชทานกำลังใจให้คนยากคนจนมีกำลังต่อสู้กับชีวิต ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้ง "มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ" ขึ้นเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๑๙ เพื่อส่งเสริมและหารายได้พิเศษให้แก่ชาวไร่ชาวนา และราษฎรผู้มีรายได้น้อย เป็นหนึ่งในโครงการน้ำพระทัยที่ประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่ง

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้โดยเสด็จพระพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปทรงเยี่ยมพสกนิกรทั่วทุกภาคของประเทศมากกว่า ๕๐ ปี จึงได้ทอดพระเนตรเห็นทุกข์สุขในการครองชีพ ของราษฎร ทรงพบว่าราษฎรซึ่งส่วนใหญ่เป็นกสิกรต้องประสบภัยธรรมชาติต่างๆ อาทิ ฝนแล้งนาล่ม ศัตรูพืชรบกวน ทำให้การทำมาหากินไม่ได้ผล อีกทั้งทรงทราบว่าราษฎรไทยหลายท้องถิ่นมีฝีมือเป็นเลิศทางหัตถกรรมหลายชนิดสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ สมควรจะอนุรักษ์ไว้ให้เป็นสมบัติ ของชาติสืบไป พระองค์จึงทรงทุ่มเทพระวิริยะอุสาหะและพระราชทานทรัพย์มาส่งเสริมงานหัตถกรรมแก่ราษฎร

พระองค์จึงทรงเป็นดั่งแม่พระที่พร้อมจะให้ทุกสิ่งแก่ลูกๆ ได้อย่างไม่มีข้อแม้ใดๆ เพราะเหตุนั้น พระองค์ท่านจึงได้ชื่อว่าเป็นพระราชินีในดวงใจของพสกนิกรทุกหมู่เหล่า

พระองค์ทรงมีความห่วงใยพสกนิกรของพระองค์ยิ่งนัก พระองค์ตรัสอยู่เสมอว่า "ทุกข์ของประชาชนก็คือ ทุกข์ของพระองค์" ด้วยเหตุนี้พระองค์ท่านจึงทรงทำทุกอย่างเพื่อให้ประชาชนของพระองค์มีความสุขและปราศจากทุกข์ใดๆ ตลอดระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมา แม้จะทรงเหน็ดเหนื่อยพระวรกายเพียงใด หากแต่พระองค์ท่านก็ไม่เคยสูญเสียพระราชหฤทัยในการที่จะปฏิบัติพระราชภารกิจบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่เหล่าราษฎรแต่อย่างใด

ด้วยทรงคิดอยู่เสมอว่า พสกนิกรทุกคนไม่ว่าจะอยู่ภาคใดของผืนแผ่นดินไทย และไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร พวกเขาทุกคนล้วนคือลูกในสายพระโลหิตคนหนึ่งของพระองค์ ที่ย่อมจะได้รับความรักความห่วงใยจากผู้เป็นแม่โดยปราศจากข้อแม้และเงื่อนไขใดๆ ดังพระราชเสาวนีย์ของพระองค์ท่านที่ว่า.. "ความรักของแม่ยิ่งใหญ่ไม่มีวันเสื่อมคลาย แม่สามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ลูกได้เสมอ" ... (หนังสือเฉลิมพระเกียรติ

สมเด็จพระมิ่งมาตา ศรีจักรีวงศ์ เรียบเรียงโดย ชุติมา ศรีทอง ร้อยถ้อยโดย พนิดา ชอบวณิชชา และ วิไลวรรณ ลายถมยา หน้า ๓๕-๔๑)

นี้คือตัวอย่างคุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่ดียิ่งของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ คู่พระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี (Good Leadership) นั้น นิยมเรียกว่า “ประมุขศิลป์” นับเป็นคุณสมบัติที่ดี ที่สำคัญของ ผู้นำหรือผู้ปกครองหมู่คณะ หรือหัวหน้าฝ่ายบริหาร ตลอดลงมาถึงหัวหน้างานทุกระดับให้สามารถปกครองดูแลหมู่คณะและบริหารองค์กรที่ตนรับผิดชอบ ให้ดำเนินไปถึงความสำเร็จอย่างได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูง และให้ถึงความเจริญและสันติสุขอย่างมั่นคง ในกาลทุกเมื่อ ไม่กลับกลายเป็นความทุกข์เดือดร้อนอีกได้ในภายหลัง

คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีนั้นประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้

๑. **เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี** (Good Personality) คือเป็นผู้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

๑.๑ **มีสุขภาพกายที่ดี** คือเป็นผู้มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีท่วงท่ากิริยา รวมทั้งการแต่งกาย ที่สุภาพ เรียบร้อยดีงาม สะอาด และดูสง่างามสมฐานะ

๑.๒ **มีสุขภาพจิตที่ดี** คือเป็นผู้มีอัธยาศัยใจคอที่งาม เป็นคนดีมีศีลธรรม เป็นผู้ทรงคุณธรรมเป็นเหตุแห่งความเจริญ ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา กับทั้งมีกัลยาณมิตรธรรม คือมีคุณธรรมของคนดีผู้มีกัลยาณมิตรธรรม คือผู้มีคุณธรรมของมิตรที่ดี ๗ ประการ (พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย อุทาน เล่มที่ ๔๔ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๒๖, หน้า ๓๘๘-๓๘๙) คือ

(๑) **เป็นผู้น่ารัก** (ปิโย) คือ เป็นผู้มีจิตใจกอปรด้วยเมตตากรุณาพรหมวิหาร ไม่ผูกพยาบาท ไม่ผูกใจเจ็บ หรือเจ้าเคียด เจ้าแค้น ไม่เกรี้ยวกราด รู้จักให้อภัย เป็นที่สบายใจแก่ผู้เข้าไปพบหา หรือผู้อยู่ในปกครอง

(๒) **เป็นผู้น่าเคารพบูชา** (ครุ) คือ เป็นผู้ที่สามารถเอาเป็นที่พึ่งอาศัยเป็นที่พึ่งทางใจ อบอุ่นใจแก่ผู้อยู่ในปกครอง และ/หรือ ศิษยานุศิษย์ ได้ จึงเป็นผู้น่าเทิดทูน และน่าเคารพบูชา

(๓) **เป็นผู้น่านับถือ น่าเจริญใจ** (ภาวนีโย) ด้วยว่า เป็นผู้ได้ฝึกฝนอบรมตนมาดีแล้ว ควรแก่การยอมรับและยกย่องนับถือ เอาเป็นเยี่ยงอย่างได้ เป็นผู้อันใครๆ เอ่ยอ้างถึงได้อย่างสนิทใจและภาคภูมิใจ ว่าท่านผู้นี้เป็นผู้บังคับบัญชา หรือเป็นครูอาจารย์ของเรา

(๔) **เป็นผู้รู้จักพูดจาโดยมีเหตุผลและหลักการ** (วัตตา) รู้จักชี้แจงแนะนำให้ผู้อื่นเข้าใจดี แจ่มแจ้ง เป็นที่ปรึกษาที่ดี เป็นครูผู้สอนที่ดี แก่ศิษยานุศิษย์ แก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ได้มาคบค้าสมาคมด้วย ตามฐานะ

(๕) **เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำที่ล่วงเกิน วิพากษ์ วิจารณ์ ซักถาม หรือขอปรึกษาหารือ ขอให้คำแนะนำต่างๆ ได้** (วจนักขโม)

(๖) **สามารถแถลงชี้แจงเรื่องที่ลึกซึ้งหรือเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจอย่างถูกต้องและตรงประเด็นได้** เป็นพระภิกษุหรือนักบวช ก็สามารถแนะนำสั่งสอนพระธรรมวินัยทั้งที่ตื้นและที่ลึกซึ้งให้เข้าใจ และให้สามารถนำไปปฏิบัติให้เห็นผลดีจริงได้ (คัมภีรัญจะ กถัง กัตตา)

(๗) **ไม่ชักนำในอฐานะ** (โน จัฏฐาเน นิโยชเย) คือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อม หรือไปในทางที่เหลวไหล ไร้สาระ หรือที่เป็นโทษเป็นความทุกข์เดือดร้อน

๒. เป็นผู้ประกอบด้วยหลักธรรมของนักปกครอง นักบริหารที่ดี (Good Governance) คือ

๒.๑ **หลักความถูกต้อง** ได้แก่ **มีการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาการตัดสินใจ** (Decision Making) และ**การสั่งการ** (Command) **ด้วยความถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมือง และกฎระเบียบข้อบังคับขององค์กรที่ออกตามกฎหมาย ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีของสังคม ถูกต้องตามนโยบายของผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือ ถูกต้องตรงประเด็นตามหลักวิชา และถูกต้องตามความต้องการโดยชอบธรรมของบุคคลทุกฝ่าย**

๒.๒ **หลักความเหมาะสม** คือ **รู้จักคิด พูด ทำกิจการงาน และปฏิบัติตนได้เหมาะสม ถูกกาละ เทศะ บุคคล สังคม และสถานการณ์**

๒.๓ **หลักความบริสุทธิ์** คือ **มีการวินิจฉัย สั่งการ กระทำกิจการงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือ ด้วยเจตนาความคิดอ่านที่บริสุทธิ์**

๒.๔ **หลักความยุติธรรม** คือ **มีการวินิจฉัย สั่งการ และปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ด้วยความชอบธรรม บนพื้นฐานแห่งหลักธรรม หลักการ เหตุผล และข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ และตรงประเด็น และด้วยความเที่ยงธรรม** คือ ไม่อคติ หรือลำเอียงด้วยความหลงรัก หลงชัง ด้วยความกลัวเกรง และด้วยความหลง ไม่รู้จริง คือ ขาดข้อมูลที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ และสมบูรณ์ เป็นเครื่องประกอบการวินิจฉัยตัดสินใจให้ความเที่ยงธรรม

๓. เป็นผู้ประกอบด้วย สัปปุริสธรรม คือ คุณธรรมของสัตบุรุษ คือ คนดีมีศีลธรรม ให้รู้จักเหตุ รู้จักผล ให้รู้เขา-รู้เรา แล้วให้รู้จักวางตัวให้เหมาะสมกับกาละ เทศะ บุคคล สังคม และสถานการณ์

สัปปุริสธรรม คือ คุณธรรมของสัตบุรุษ ๗ ประการ (ที. ปาฏิ. ๑๑/๓๓๑/๒๖๔) มีดังต่อไปนี้ คือ

๓.๑ **ธัมมัญญุตา รู้จักเหตุ** ได้แก่ **ปัญญารู้เหตุแห่งทางเจริญและทางเสื่อม** เป็นต้น

๓.๒ **อัตถัญญุตา รู้จักผล** ได้แก่ **ปัญญารู้ผลที่เป็นมาแต่เหตุหรือปัจจัยให้เกิดผลต่างๆ ตามที่เป็นจริง**

๓.๓ **อัตตัญญุตา รู้จักตน** คือ **รู้ภูมิธรรม ภูมิปัญญา และฐานะของตนตามที่เป็นจริง แล้ววางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ**

๓.๔ **มัตตัญญุตา รู้จักประมาณตน ปฏิบัติตน วางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ และรู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอยทรัพย์ที่มีอยู่ ตามมีตามได้**

๓.๕ **กาลัญญุตา รู้จักกาล คือ รู้จักเวลา หรือโอกาสที่ควร และไม่ควรพูด หรือกระทำการต่างๆ**

๓.๖ **ปริสัญญุตา รู้จักชุมชน ว่ามีอัธยาศัยใจคอ ฐานะความเป็นอยู่ และขนบธรรมเนียม ประเพณีของหมู่ชนต่างๆ เพื่อให้รู้จักวางตัวให้เหมาะสม**

๓.๗ **ปุคคลัญญุตา รู้จักบุคคล ว่ามีอัธยาศัยใจคอ มีภูมิธรรม ภูมิปัญญา และมีฐานะอย่างไร เพื่อปฏิบัติตน หรือวางตนให้เหมาะสมตามฐานะของเราและของเขา**

๔. **รู้จักหลักปฏิบัติต่อกันด้วยดี ระหว่างผู้บังคับบัญชากับลูกน้อง หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า** ชื่อ "เหฏฐิมทิศ" ๑ ในทิศ ๖ (ที. ปาฏิ. ๑๑/๒๐๓/๒๐๕) มีเนื้อความว่า "เหฏฐิมทิศ" คือ ทิศเบื้องต่ำ เจ้านาย หรือผู้บังคับบัญชา พึงบำรุงบ่าว หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาด้วยสถาน ๕ คือ

๔.๑ **ด้วยการจัดงานให้ตามกำลัง** กล่าวคือ มอบหมายหน้าที่การงานให้ตามกำลังความรู้ สติปัญญา ความสามารถ (Put the right man on the right job – รู้จักใช้คนให้ถูกกับงาน)

๔.๒ **ด้วยการให้อาหารและบำเหน็จรางวัล** กล่าวคือ เมื่อทำดีก็รู้จักยกย่องชมเชย และ/หรือ สนับสนุน อุดหนุน ให้ได้รับบำเหน็จรางวัล เลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่ง ตามสมควรแก่ฐานะ เมื่อทำไม่ดี ก็ว่ากล่าวตักเตือน แนะนำสั่งสอน ให้พัฒนาสมรรถภาพให้ดีขึ้น ถ้าไม่ยอมแก้ไข ไม่ยอมพัฒนาตนให้ดีขึ้น ก็ต้องตำหนิและมีโทษตามกฎเกณฑ์โดยชอบธรรม

๔.๓ **ด้วยการรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้** กล่าวคือ ต้องรู้จักดูแลสารทุกข์สุขดิบของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ไม่เป็นผู้แล้งน้ำใจ คือไม่ปฏิบัติกับลูกน้อง หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างทำนอง "ยามดีก็เรียกใช้ ยามไข้กลับไม่รักษา"

๔.๔ **ด้วยแจกของมีรสดีแปลกๆ ให้กิน** หมายความว่า ให้รู้จักมีน้ำใจ แบ่งปันของกินของใช้ดีๆ ให้ลูกน้อง เพื่อเป็นกำลังใจแก่ลูกน้องที่รับใช้รับสนองงานแก่ตนบ้าง ไม่เอาแต่รับจากลูกน้อง แต่ตนเองกลับมีจิตใจคับแคบเห็นแก่ตัว ไม่รู้จักให้เป็นสินน้ำใจแก่ลูกน้องบ้าง

๔.๕ **ด้วยปล่อยในสมัย** คือ รู้จักให้ลูกน้อง หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้รับการพักผ่อนบ้าง ไม่ใช่คอยแต่จะใช้ให้ทำงานอย่างหามรุ่งหามค่ำโดยไม่เห็นอกเห็นใจ

๕. **เป็นผู้มีมนุษย์สัมพันธ์** (Human Relations) **ที่ดี ด้วยคุณธรรม คือพรหมวิหารธรรม และสังคหวัตถุ** เป็นต้น

พรหมวิหารธรรม คือ **คุณธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ ๔ ประการ** (อภิ. วิภงฺค. ๓๕/๗๔๑/๗๔๑) ได้แก่

๕.๑ **เมตตา** คือ **ความรัก ปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นอยู่ดีมีสุข**

๕.๒ **กรุณา** คือ **ความสงสาร ปรารถนาให้ผู้มีทุกข์เดือดร้อนให้พ้นทุกข์**

๕.๓ **มุทิตา** คือ **ความพลอยยินดี ที่ผู้อื่นได้ดี ไม่คิดอิจฉาริษยากัน**

๕.๔ **อุเบกขา** คือ **ความวางเฉย ไม่ยินดียินร้าย เมื่อผู้อื่นถึงซึ่งความวิบัติ โดยที่เราเองก็ช่วยอะไรไม่ได้ ก็ต้องทำใจ ว่า "สัตว์โลก เป็นไปตามกรรม"**

พรหมวิหารธรรม ๔ ประการนี้ เป็นคุณธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เป็นหัวหน้า ผู้นำคน ให้เป็นคนเที่ยงธรรม รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้รู้จักเห็นใจ รู้จักเข้าใจ เอ็นดูผู้น้อย หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ให้ "รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา" ก็จะยังความน่าเคารพนับถือ เลื่อมใส ศรัทธา ให้เกิดแก่หมู่ชนทุกฝ่ายได้

สังคหวัตถุธรรม ๔ ประการ (องฺ. จตุกฺก. ๒๑/๑๒/๔๒) คือ

(๑) **ทาน รู้จักให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน ไม่ตระหนี่เห็นแก่ตัวจัด**

(๒) **ปิยวาจา รู้จักเจรจาอ่อนหวาน** คือ **กล่าวแต่วาจาที่สุภาพ อ่อนโยน ไม่ให้เป็นที่กระเทือนใจผู้อื่น**

(๓) **อัตถจริยา รู้จักประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นบ้าง**

(๔) **สมานัตตตา เป็นผู้มีตนเสมอ คือ ไม่ถือตัวเย่อหยิ่ง จองหองอวดดี**

คุณธรรม ๔ ประการนี้ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่นไว้ได้ และยังความสมัครสมานสามัคคีให้เกิดมีขึ้นระหว่างกันและกันด้วย หรือจะเรียกว่า เป็น "หลักมหาเสน่ห์" ก็ได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐของเรานั้น ได้ทรงเจริญคุณธรรม คือพรหมวิหารธรรม และราชสังคหวัตถุ ๔ ประการ เป็นพระราชจรรยานุวัตรของพระองค์อยู่เป็นนิตย์ ดังที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงอรรถาธิบายราชสังคหวัตถุ (หนังสือทศพิธราชธรรม หน้า ๑๓-๑๔) มีเนื้อความตอนหนึ่งว่า

สังคหวัตถุอันเนื่องในพระราชจรรยานุวัตรนั้น ๔ ประการ โบราณบัณฑิตได้บัญญัติตั้งไว้เป็นแบบอย่าง ดังนี้ว่า สสฺสเมธํ ความที่ทรงพระปรีชาในการบำรุงธัญญาหารให้บริบูรณ์ในพระราชอาณาเขต ๑ ปุริสเมธํ ความที่ทรงพระปรีชาในการทรงสงเคราะห์บุรุษ ๑ สมฺมาปาสํ อุบายเครื่องผูกคล้องน้ำใจมนุษย์ให้นิยมยินดี ๑ วาจาเปยฺยํ ตรัสวาจาอ่อนหวานควรดื่มไว้ในใจ ทำความเป็นที่รักให้เกิด ๑ สี่สังคหวัตถุนี้ เป็นอุบายให้เกิดรัฐสมบัติ ซึ่งได้นามบัญญัติว่า นิรคฺคลํ สถานที่ราบคาบปราศจากโรคภัยจนถึงมีทวารเรือนไม่ต้องลงกลอนเป็นคำรบ ๕

๖. **รู้จักปกครองดูแลผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาด้วยหลัก "อ่อนนอก แข็งใน"** โดยวิธีการ ๙ ป. ได้แก่ ปลุก ปลอบ ปั้น ปก ป้อง ปรับ ปรุง ปราม และ

ปราบ กล่าวคือ ต้องปฏิบัติต่อลูกน้องหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาด้วยจิตใจเมตตาปราณี มีความเห็นอกเห็นใจกัน และมีแต่ความปรารถนาดีต่อลูกน้องหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ต่อหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบบริหารจัดการอยู่ และต่อประชาชนประเทศชาติโดยส่วนรวมด้วย เพราะเหตุนั้นการปกครองการบริหารที่ดีนั้นจะต้องมีลักษณะ "อ่อนนอก แข็งใน" คือ ปฏิบัติต่อลูกน้องหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาด้วยใจเป็นธรรม และเมตตาปราณี ด้วยกริยาวาจาที่สุภาพอ่อนโยน แต่ไม่อ่อนแอปวกเปียกจนลูกน้องหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาไม่เกรงกลัว ต้องมีทั้งไม้อ่อนและไม้แข็ง คือหลักการ และหลักธรรมที่เข้มแข็งอยู่ในใจ ที่ต้องใช้เพื่อรักษาหลักการปกครองการบริหารที่ดี (Good Governance) คือ หลักความถูกต้อง เหมาะสม บริสุทธิ์ และยุติธรรมไว้ เพื่อให้การปกครอง และการบริหารหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบได้ถึงความสำเร็จตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กร อย่างได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูง

๗. **เป็นผู้รู้จักวิธีการพัฒนาบุคลากร โดยการแนะนำ สั่งสอน อบรมบ่มนิสัยผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ให้เป็นคนดี มีคุณภาพ มีคุณธรรมอยู่เสมอ**

๘. **เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม** (Initiatives) **ด้วยความคิดสร้างสรรค์** (Creative) **โครงการใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์สุขแก่หมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ** และวิธีการทำงานใหม่ๆ ให้การปกครองการบริหารกิจการงานได้บังเกิดผลดี มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น

๙. **มีความคิดพัฒนา** (Development) คือ **เป็นนักพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่ล้าหลัง หรือข้อบกพร่องในการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ**

๑๐. **เป็นผู้มีสำนึกในภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ** (Sense of Responsibilities) **สูง** คือ มีสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยการศึกษาหาความรู้ เพิ่มพูนศักยภาพ และสำนึกในการสร้างฐานะของตน และมีสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม คือ ต่อครอบครัว ต่อองค์กรและหมู่คณะ ที่ตนรับผิดชอบอยู่ และ ต่อสังคมประเทศชาติ ให้เจริญสันติสุขและมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนึกในหน้าที่รับผิดขอบต่อสถาบันหลักทั้ง ๓ ของประเทศชาติไทยเรา คือ สถาบันชาติ ๑ สถาบันพระพุทธศาสนา ๑ และสถาบันพระมหากษัตริย์ ๑

เพราะสถาบันหลักทั้ง ๓ นี้ หากสถาบันใดคลอนแคลนไม่มั่นคง ไม่ว่าจะเป็นเพราะถูกศัตรูภายใน และ/หรือ ศัตรูจากภายนอกรุกราน ย่อมกระทบกระเทือนถึงสถาบันหลักอื่นๆ ของชาติไทยเราให้พลอยคลอนแคลนอ่อนแอตามไปด้วย

ผู้นำที่ดีจึงย่อมต้องสำเหนียก และจักต้องมีความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดขอบ ต่อสถาบันหลักทั้ง ๓ นี้ อย่างจริงใจ และจะต้องรีบช่วยกันดำเนินการให้ความคุ้มครอง ป้องกัน แก้ไข บำรุงรักษา อย่างเข้มแข็งจริงจังและต่อเนื่อง ให้เกิดความเจริญและความสันติสุขอย่างมั่นคง ให้ได้

๑๑. **เป็นนักเสียสละ ความสุขส่วนตน อีกทั้งกำลังกาย สติปัญญา ความสามารถ ให้แก่งาน เพื่อบรรลุความสำเร็จ และให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูง**

เสียสละกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือ อนุเคราะห์ สงเคราะห์ ผู้อื่นที่มีทุกข์ให้พ้นทุกข์ ที่มีสุขก็ให้เจริญยิ่งๆ ขึ้นไป

และมีสำนึกในความเสียสละอย่างสูง เมื่อยามจำเป็นแม้จะต้องเสียสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และเพื่อรักษามสถาบันหลักทั้ง ๓ ของไทยเรา คือสถาบันชาติ สถาบันพระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ก็จะต้องทำ

๑๒. **เป็นนักแก้ปัญหา ด้วยความสุขุมคัมภีรภาพ และทำงานด้วยความมั่นใจตนเอง** (Self Confidence) **ด้วยคุณวุฒิและคุณธรรมสูง** คือ มีความมั่นใจในความรู้ ความสามารถ สติปัญญาและวิสัยทัศน์ และทั้งคุณธรรม คือความเป็นผู้มีศีล มีธรรม อันตนได้ศึกษาอบรมมาดีแล้ว มิใช่มีความมั่นใจอย่างผิดๆ ลอยๆ อย่างหลงตัวหลงตน ทั้งๆ ที่ แท้ที่จริงแล้วตนเองหาได้มีคุณสมบัติและคุณธรรมดีสมจริงไม่ และจักต้องรู้จักแสดงความมั่นใจในเวลาคิด พูด ทำ ให้เหมาะสมกับกาละ เทศะ บุคคล สถานที่และประชุมชนด้วย ไม่เป็นคนชอบคุยโว โอ้อวด

กล่าวโดยสรุปคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี ที่นักปกครองนักบริหารพึงมี และ/หรือ ควรปลูกฝังให้มีในตน คือ ความเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี ๑ ผู้ประกอบด้วยคุณธรรมของนักปกครอง นักบริหารที่ดี ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม ๑ รู้จักปฏิบัติต่อกันด้วยดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา (เหฏฐิมทิศ) ๑ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม และสังคหวัตถุ ๔ อีก ๑ รู้จักปกครองบังคับบัญชาด้วยหลัก "อ่อนนอก แข็งใน" ด้วยหลัก ๙ ป. ๑ รู้จักวิธีการพัฒนาบุคลากร โดยการแนะ นำ สั่ง สอน อบ รม บ่มนิสัยให้เป็นคนดี มีคุณภาพ และคุณธรรม ๑ ประมุขศิลป์ คือ คุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่ดี (Good Leadership) นั้น มีอยู่ในผู้ปกครอง ผู้บริหาร หรือผู้เป็นหัวหน้าผู้นำคน ได้มากเพียงไร ผู้ปกครองผู้บริหาร หรือหัวหน้าผู้นำคนนั้น ย่อมสามารถนำตนและหมู่คณะไปถึงความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย หรือเกินเป้า กล่าวคือ ย่อมถึงความสำเร็จอย่างได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น เพียงนั้น

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ทรงเป็นผู้นำที่ดีเยี่ยมคู่พระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กาลใดที่พสกนิกรของพระองค์มีความทุกข์เดือดร้อน กาลนั้นพระองค์ก็ทรงเป็นทุกข์ด้วยด้วยความห่วงใยในพสกนิกรของพระองค์ ดุจพระมารดาผู้คอยห่วงใยในพระราชโอรสพระราชธิดาในพระอุทร เสด็จออกไปทรงช่วยเหลือ ทรงให้กำลังใจให้อาณาประชาราษฎรอบอุ่นใจ ไม่เคยทอดทิ้ง ดังตัวอย่างเช่นแม้ว่าสถานการณ์ในภาคใต้จะเกิดความรุนแรงขึ้นทั้ง จ.ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส แต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็ยังทรงเปี่ยมด้วยพระเมตตาและพระปรีชากล้าหาญ เสด็จฯ แปรพระราชฐานมายังพระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ จ.นราธิวาส เป็นเวลา ๑ เดือน ตั้งแต่วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๔๗ โดยมีสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ โดยเสด็จฯ เคียงข้างด้วยตลอดทุกแห่ง แม้จะเสี่ยงภัยถึงเพียงนั้น พระองค์ก็มิได้ทรงย่อท้อ กลับทรงมีแต่พระพักตร์ที่แต้มด้วยรอยยิ้มสดใสหยิบยื่นให้แก่ราษฎร ทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมเสมอๆ อย่างไร้กังวล และยังทรงขอร้องไม่ให้เครียดกันจนเกินไป และทรงมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรที่มาเฝ้ารับเสด็จว่า "ขอบใจทุกคนที่มาต้อนรับ ไม่ต้องห่วง จะมาเยี่ยมเยียนทุกปี และไปให้ทั่ว"

ด้วยพระบารมีปกเกล้าฯ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้เลิศด้วยคุณธรรมของผู้นำที่ดี คู่พระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงคุณประเสริฐของชาวไทยเรา พระองค์จึงทรงได้รับการยกย่องเทิดทูนจากปวงชนชาวไทย และชาวต่างประเทศทั้งหลายว่าเป็น "พระคู่บารมีของแผ่นดิน" ผู้ทรงพระปรีชากล้าหาญ เป็น "สมเด็จพระมิ่งมาตา" ผู้เปี่ยมด้วยพรหมวิหารธรรม และทรงเป็น "พระผู้นำที่ดีเป็นศรีแก่แผ่นดิน" โดยแท้

ในมหามงคลสมัยพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ ๑๒ สิงหามหาราชินีนี้ อาตมภาพขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยได้โปรดดลบันดาลอภิบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถผู้ทรงคุณประเสริฐ จงทรงพระเกษมสำราญ ทรงพระชนมายุยิ่งยืนนาน ทรงชำนะหมู่มารทั้งหลาย และขอจงทรงสถิตอยู่ในไอศูรย์สิริราชสมบัติ คู่พระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นร่มโพธิ์ทองปกเกล้าฯ พสกนิกรชาวไทย ให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดกาลนาน เทอญ ขอถวายพระพร

ในโอกาสใกล้สิ้นปีเก่าและเริ่มขึ้นปีใหม่ ๒๕๔๘ นี้ อาตมภาพขอความสุขสวัสดีจงมีแด่ท่านผู้ฟังทุกท่าน เจริญพร